

ДОЛООДУГААР БҮЛЭГ

ХАРУУЛЫН БИЕ БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ ЭРХ, ҮҮРЭГ

Харуулын дарга

130. Харуулын дарга хариуцуулсан байгууламж /цэг/-ийн хориглон хамгаалалт, харуулын үүрэг гүйцэтгэх бие бүрэлдэхүүний бэлэн байдал, үүрэг гүйцэтгэлт, харуулын цэгийн байр, тоног төхөөрөмж, гал унтраах багаж болон тээвэр, холбоо, дохиолол, хамгаалалтын хэрэгсэл болон харуулын байранд байгаа галт хэрэглэл, бусад эд хөрөнгийн бүрэн бүтэн байдлыг хариуцна.

131. Харуулын дарга хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, харуулын цэг, цагийн манаач, харуулчин болон харуулын байр руу шууд халдсан зэвсэгт довтолгооноос хамгаалах зорилгоор хууль, дүрмийн дагуу өөрөө буюу харуулын бие бүрэлдэхүүнээр зэвсэг хэрэглүүлэх эрхтэй.

Харуулын дарга:

131.1. харуулын цэгийн байрлалын бүдүүвч, цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан бүх үүрэг, харуулын даргын ажиллах зааврыг нэг бүрчлэн мэдэх;

131.2. харуулд гарахын өмнө харуулын бүрэлдэхүүнийг эмнэлгийн хяналтын үзлэгт оруулсан эсэхийг тодотгох;

131.3. харуулын бие бүрэлдэхүүнд байлдааны үүрэг өгч, сонор сэрэмж, хатуу сахилгатай байж, үүргээ сайн мэдэж чанд биелүүлэхийг шаардах;

131.4. харуулын цэгийн байрлалын бүдүүвч, цэгийн бүрдлийн хүснэгт, харуулын даргын ажиллах заавар, бусад баримт бичиг, галт хэрэглэл бүхий авдар, түүний лац, түлхүүр, холбоо, дохиолол, хамгаалалтын болон гал унтраах багаж хэрэгслийг хуучин харуулын даргаас товъёогийн дагуу хүлээн авах;

131.5. харуулын даргын ажиллах зааварт дурдсан онц чухал байгууламж /цэг/-ийн гэрэлтүүлэг, хашаа, нуувчны бүрэн бүтэн байдал, харуулын болон саатуулах байрыг хуучин харуулын даргатай хамт өөрийн биеэр болон туслагчаараа шалгуулах, илэрсэн бүх зөрчил дутагдлыг харуулын илтгэх хуудсанд тэмдэглэж хүлээлцэн ангийн жижүүрт илтгэх;

131.6. ээлжийг тогтоосон цагт харуулын цэг рүү явуулах, манаа халагч, харуулчид үүргээ хэрхэн мэдэж байгааг шалгаж, байлдааны үүрэг тавихдаа харуулын цэг бүрт гүйцэтгэх үүргийн онцлогийг тэдэнд анхааруулах;

131.7. тээврийн хэрэгсэл, бэлтгэл бүлгийг бэлэн байлгах, дохиолол хамгаалалтын болон холбооны хэрэгслийн бүрэн байдлыг байнга хянаж байх;

131.8. харуулын бие бүрэлдэхүүн, харуулын цэг рүү явахдаа тамхи, гал гаргах хэрэгслийг харуулын байранд орхиж, зэвсэг, байлдааны сумаа бүрэн авсан эсэхэд хяналт тавих;

131.9. харуулчин 24 цагаар үүрэг гүйцэтгэх хугацаанд хэрэглэгдэх эд зүйлсийг авч яваа байдалд хяналт тавих;

131.10. харуулын байранд дотоод дэг журам сахиулах /214-225 дугаар зүйл/;

131.11. ээлж бүрийг харуулын цэгээс ирмэгц харуулчдыг бэлтгэл бүлгүүдэд хуваарилан, байлдааны тоот бүрдүүлж, хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/ болон харуулын байр руу халдан довтолох, гал түймэр унтраах, түгшүүр зарлах үед ажиллах журмын талаар үүрэг өгөх;

131.12. цагийн манаачийн үүрэг гүйцэтгэлт, хамгаалж байгаа байгууламж

/цэг/-ийн байдал, хашаа, холбоо, дохиолол, хамгаалалт, гал түймэр унтраах багаж хэрэгслийн бүрэн бүтэн байдлыг хоногт 4-өөс цөөнгүй /шөнө 2/ удаа өөрийн биеэр шалгаж, харуулын хуудсанд тэмдэглэл хийх;

131.13. цагийн манаачийн үүрэг гүйцэтгэлтийг туслагч буюу манаа халагчаар шалгуулах;

131.14. цагийн манаачаас дуудлага ирэх буюу үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаа тухай илтгэл /дохио/-ийг тогтоосон цагт өгөөгүй үед өөрөө буюу манаа халагч /туслагч/-ийг цэг рүү явуулж, шалгах;

131.15. тушаалд заасан нэвтрэх эрх бүхий хүнээс бусдыг харуулын байранд нэвтрүүлэхгүй байх;

131.16. саатулагдсан сэжигтэй хүний нэр, хаягийг тогтоох, товч байцаалт авч, шаардлагатай бол нэгжих, энэ тухай ангийн жижүүрт нэн даруй илтгэх;

131.17. үүрэг гүйцэтгэхээр томилогдсон харуулчинг харуулд гарахаас нэг цагийн өмнө эмчид үзүүлж, үүрэг гүйцэтгэх боломжтой эсэхийг тодорхойлуулах;

131.18. яаралтай эмнэлгийн тусламж авах шаардлагатай харуулын бүрэлдэхүүнийг ангийн жижүүр, түүний туслагчийн зөвшөөрлөөр тэднийг салбарт нь буцаан, холбогдох эрүүл мэндийн байгууллагад хүргүүлж, ангийн жижүүрээр дамжуулан түүний үүргийг цагийн манаачаар гүйцэтгүүлэх;

131.19. өвлийн улиралд бие бүрэлдэхүүнийг даарах, хөлдөхөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах;

131.20. цагийн манаачаас зэвсэг хэрэглэсэн тохиолдол бүрийг газар дээр нь шалгаж, энэ тухай ангийн жижүүрт нэн даруй илтгэж, харуулын хуудсанд тэмдэглэл хийх;

131.21. харуулын ээлж халалцуулах үед илэрсэн зөрчил, холбоо, дохиолол, хамгаалалтын болон бусад техник хэрэгслийн гэмтлийн талаар ангийн жижүүрт илтгэх үүрэгтэй;

131.22. Харуулын дарга нь холбогдох хууль, дүрмийн хүрээнд зэвсэг хэрэглэх эрхтэй.

132. Харуулын бие бүрэлдэхүүнээс хэрэг зөрчил гаргасан болон цагийн манаачийг халалцуулах үед харуулын цэг дээр илэрсэн гэмтэл, зөрчлийн тухай дуудлага авмагц, харуулын дарга цэг дээр очиж, шалтгааныг тогтоож ангийн жижүүрт илтгэнэ.

133. Харуул гаргасан рот /батареи/-ын захирагч харуул дээр хэрэг зөрчил гаргасан цэргийн алба хаагчийн асуудлыг харуулаас буусны дараа буюу түүнийг өөр хүнээр сольсны дараа хэлэлцэж шийдвэрлэнэ.

134. Харуулын дарга өөрөө гэнэт өвчилбөл энэ тухай ангийн жижүүрт илтгэж, түүний заавраар ажиллана.

Манаа халагч гэнэт өвчилбөл, түүнийг эмнэлэг рүү явуулж, харуулын дарга түүний үүргийг туслагчаараа буюу өөрийн биеэр гүйцэтгэж, энэ тухай ангийн жижүүрт илтгэнэ.

135. Харуулын дарга дор дурдсан тохиолдолд харуулыг **“Зэвсэгт”** дуудна:

135.1. хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, харуулын цэг, цагийн манаачид халдсан буюу энэ тухай дохиоллын хэрэгслээр дохио өгөгдмөгц;

135.2. хоригдогчид эмх замбараагүй байдал гаргасан, оргож зугтаасан;

135.3. хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, харуулын байранд гэнэтийн аюул тохиолдсон;

135.4. “түгшүүр”, “цугларалт” дохио зарласан;

135.5. ангид нэгдсэн тооллого явуулах;

135.6. харуул шалгаж байгаа дарга, захирагчийн тушаалаар /231-232 дугаар зүйл/;

135.7 харуулын дарга, харуулыг **“Зэвсэгт”** дуудахын тулд **“Харуул-ЗЭВСЭГТ”** команд өгнө. Энэ командаар харуулын бүрэлдэхүүн энэ дүрмийн 220 дугаар зүйлд заасан журмаар ажиллана.

136. Хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, харуулын цэг, байр, цагийн манаачид халдах үед харуулын дарга нь тухайн цагийн байдалд тохируулан зааврын дагуу ажиллаж, халдлагыг няцаах арга хэмжээ авч, энэ тухай ангийн жижүүрт яаралтай илтгэнэ.

Хамгаалж буй байгууламж /цэг/-д аюул учруулахыг завдсан буюу аюул учруулсан тохиолдолд харуулын дарга байлдааны нөөц сум хэрэглэж болох бөгөөд хэрэглэсний дараа акт бичнэ. Актын маягтыг урьдчилан бэлтгэж, байлдааны нөөц сумтай авдарт хадгална.

137. Хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, харуулын байрны ойролцоо нийгмийн дэг журмын зөрчил гарвал, харуулын дарга түүнийг зохицуулах арга хэмжээ авч ангийн жижүүрт мэдэгдэнэ.

138. Харуулын дарга нь хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, түүний нутаг дэвсгэр, харуулын байранд гэнэтийн аюул тохиолдох үед харуулын хүчээр авран, хамгаалах арга хэмжээ авахын хамт энэ тухай ангийн жижүүрт илтгэнэ.

Гамшиг осол, гэнэтийн аюул тулгарсан үед харуулын дарга цагийн манаачийг хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-аа хянах боломж бүхий өөр газар шилжүүлж, аюул өнгөрсний дараа хуучин байранд нь үүрэг гүйцэтгүүлнэ.

139. Харуулын дарга нь харуулыг захирдаг албан тушаалтан /харуул гаргасан салбарын /салаа/-ын захирагч нарыг харуулын байранд нэвтрүүлнэ /105 дугаар зүйл/.

Эдгээр албан тушаалтныг харуулын байранд ирсэн тухай ангийн жижүүрт илтгэнэ.

Харуул шалгахаар ирсэн албан тушаалтныг харуулын дарга харуулын байранд оруулахдаа хувийн үнэмлэх, харуул шалгах эрхийн үнэмлэхийг шалгаж нэвтрүүлнэ. Харуулын байранд нэвтрэгчдийг тухай бүрд нь харуулын хуудсанд тэмдэглэнэ.

Харуулчин харуулын байранд албан тушаалтанг нэвтрүүлэхдээ хувийн үнэмлэх, харуул шалгах эрхийн үнэмлэхийг шалгаж нэвтрүүлнэ. Байранд нэвтрэгчдийг тухай бүрд нь харуулын хуудсанд тэмдэглэнэ.

Харуулын байранд нэвтэрсэн албан тушаалтан харуулын хуудсанд ямар хэргээр ирснээ бичих үүрэгтэй.

140. Харуулын дарга нь харуулыг захирдаг албан тушаалтан /105 дугаар зүйл/, харуул томилон гаргасан рот /батареи/-ын захирагчийг харуул дээр ирэхэд илтгэл өгнө: **“Эрхэм дэд хурандаад. Үүрэг гүйцэтгэх хугацаанд харуул тайван /эсхүл зөрчилтэй/. Харуулын дарга дэслэгч”** гэж илтгэж дууссаны дараа гарсан хэрэг зөрчлийн талаар дэлгэрэнгүй танилцуулна.

141. Харуул солих, зэвсэгт дуудах, бүрэлдэхүүнийг өөр газарт шилжүүлэх тушаал авсан тохиолдолд ангийн жижүүрээс тодотгох үүрэгтэй.

142. Ангийн оройн нэгдсэн тооллого явуулах үед харуулын дарга харуулыг

харуулын байрны өмнө жагсаана.

Хөгжимд “**Туяа**” эгшиглэж эхэлмэгц харуулын дарга “**НОМХОН**” команд өгч нэгдсэн тооллого дуусмагц “**БОЛНО**” команд өгч ёсолгоогоо буулгаад харуулыг байранд нь оруулна.

143. Харуулын даргын цээрлэх зүйл:

143.1 цагийн манаачийг халалцуулах, үүрэг гүйцэтгэлтийг шалгах, ангийн жижүүр болон харуул шалгах эрх бүхий албан тушаалтанг дуудах, түүнчлэн хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-ийн орчимд зөрчил, гэнэтийн аюул гарснаас бусад үед харуулын байрыг орхиж явах;

143.2 өөрийн үүргийг харуулын даргын туслагч /манаа халагч/-д орлуулахгүйгээр харуулын байрыг орхиж явах;

143.3 холбооны хэрэгсэлээр албаны холбогдолгүй зүйл ярих;

143.4 ангийн жижүүрийн зөвшөөрөлгүйгээр харуулын бүрэлдэхүүнээс гадагш явуулах;

143.5 цагийн манаач нарыг халалцуулах журам, дарааллыг ангийн жижүүрийн зөвшөөрөлгүйгээр өөрчлөх;

143.6 харуулд гаргаж өгсөн тээврийн хэрэгслийг зориулалтаас бусад ажилд ашиглах;

143.7 шаардлагагүй үед сумны байранд сум оруулахыг хориглоно.

БАЙЛДААНЫ ТУГ ХАМГААЛАХ ХАРУУЛЫН ДАРГЫН ОНЦГОЙ ҮҮРЭГ

144. Харуулын дарга ангийн Байлдааны тугийг хамгаалах онцгой үүрэг хүлээнэ.

Харуул халалцах үед шинэ харуулын дарга Байлдааны туг, түүний гэр /хорго/ лацны бүрэн бүтэн байдлыг биечлэн шалгана.

145. Харуулын дарга Байлдааны туг залж гаргах бүрт нэгтгэл ангийн захирагчийн гарын үсэгтэй зөвшөөрлийн бичгийг үндэслэн нэгтгэл ангийн захирагчийн нэгдүгээр орлогч, штабын дарга буюу түүний орлогч /туслагч/-д хүлээлгэж өгнө.

Захирагчийн нэгдүгээр орлогч, штабын дарга буюу түүний орлогч /туслагч/ Байлдааны туг хүлээн авахдаа харуулын даргыг байлцуулан тугийг гэрнээс нь гарган харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтийн дагуу одон, гилбэр, орой, залаа, бүч, ишний бүрэн бүтэн байдлыг шалгана. Дараа нь харуулын дарга харуулын хуудсанд тэмдэглэл хийнэ: “... **Одонт ... дугаар ангийн Байлдааны тугийг ... оны ... дугаар сарын ... -ны өдрийн ... цагт захирагчийн ... дугаар зөвшөөрлийн бичгээр хүлээлгэн өглөө**” гэж бичиж харуулын дарга, Байлдааны туг хүлээн авсан албан тушаалтан гарын үсэг зурна. Зөвшөөрлийн бичгийг харуулын дарга авна.

Байлдааны тугийг харуулын хамгаалалтад буцааж хүлээн авахдаа одон, гилбэр, орой, залаа, бүч, иш зэргийг шалгаж харуулын хуудсанд тэмдэглэнэ. Тугийг гэр /хорго/-т хийж лацадсаны дараа харуулын дарга лацыг харуулын байранд байгаа лацны тэмдгийн буулгасан хэвтэй тулгаж шалгаад, цагийн манаачийн хамгаалалтанд шилжүүлнэ. Байлдааны тугийг хамгаалалтад хүлээн авахыг цагийн манаач болон манаа халагчид тушаана. Харуулын дарга тугийг хамгаалалтад хүлээн авахдаа тугийн байдал, хүлээн авсан одонгийн тоо,

нэрийг харуулын хуудсанд тэмдэглэж, туг хүлээлгэн өгсөн албан тушаалтны хамт гарын үсгээ зурна. Харуул халалцсаны дараа туг олгох тухай зөвшөөрлийн бичгийг харуулын хуудастай хамт хүлээлгэн өгнө. Хэрэв туг залж гаргасны дараа цагийн манаачийг харуулын цэгээс буулгавал буулгасан, дахин гаргасан тухай харуулын хуудсанд тэмдэглэнэ.

146. Ангийн штаб, Байлдааны тугийн харуулын цэгт гэнэтийн аюул, осол тохиолдвол харуулын дарга Байлдааны тугийг харуулын байранд шилжүүлэн хамгаалах арга хэмжээг зохион байгуулна.

“ТҮГШҮҮР”, “ЦУГЛАРАЛТ” ДОХИО ЗАРЛАХ ҮЕИЙН ХАРУУЛЫН ДАРГЫН ОНЦГОЙ ҮҮРЭГ

147. Харуулын дарга **“Түгшүүр”, “Цугларалт”** дохио хүлээж авмагц:

147.1. харуулыг **“Зэвсэгт”** дуудах,

147.2. харуулд байлдааны үүрэг тавих /тодотгох/, харуулын цэг, байрны хамгаалалтыг хүч нэмэгдүүлэх;

147.3. хамгаалалтад байгаа агуулах /хадгалах байр/-ыг саадгүй онгойлгоход бэлтгэх;

147.4. ангийн жижүүрт авсан арга хэмжээ, харуул хүлээлгэж өгөхөд бэлэн болсон тухай илтгэж, түүний заавраар ажиллах үүрэгтэй.

ТАВИУЛАН, АГУУЛАХ /ХАДГАЛАХ БАЙР/-Д НЭВТРҮҮЛЭХ ҮЕИЙН ХАРУУЛЫН ДАРГЫН ОНЦГОЙ ҮҮРЭГ

148. Хамгаалалтад байгаа тавиулан, агуулах /хадгалах байр/-д гадны хүн нэвтрүүлэх үед харуулын дарга дараах үүрэгтэй:

148.1 нэвтрэх эрхийн бичгийг харуулын байранд байгаа загвартай тулгаж, хувийн үнэмлэхийг шалгах,

148.2 албан тушаал, овог нэр нь нэрийн жагсаалттай тохирч байгаа эсэхийг шалгах /116 дугаар зүйл/

148.3 лацны тэмдэг /ломбоны дардас/-ийг харуулын байранд байгаа лацны тэмдгийн буулгасан хэв /ломбоны дардас/-тэй тулган үзэх.

149. Баримт бичиг, лацны тэмдэг /ломбоны дардас/ нь зөв байвал харуулын дарга түүнийг агуулах /хадгалах байр/-д нэвтрүүлэхийг манаа халагчид зөвшөөрнө. Нэг удаагийн нэвтрэх эрхийн бичгийг авч үлдэнэ.

Харуул халалцсаны дараа нэг удаагийн нэвтрэх эрхийн бичгийг харуулын хуудасны хамт хүлээлгэн өгнө. Харин байнга нэвтрэх эрхийн үнэмлэхийг хамгаалж байгаа тавиулан, агуулах /хадгалах байр/-ыг хаасны дараа эзэнд нь буцааж өгнө.

Харуулын дарга агуулах /хадгалах байр/-д орох зөвшөөрөл олгохдоо харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан шаардлагыг баримтална. Гал гарах болон тэсэрч дэлбэрэх аюултай эд хэрэгсэл хадгалсан агуулах /байр/-д гагцхүү харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан гуталтай, халуун хүйтэн зэвсэг, дэнлүү, тамхи болон гал гаргах хэрэгсэлгүй хүнийг нэвтрүүлнэ.

150. Харуулын дарга агуулах /хадгалах байр/-ыг онгойлгосон, хаасан тухай харуулын хуудсанд тэмдэглэл хийнэ: **... оны ... сарын ... өдөр ... цагт ... дугаар нэг удаагийн /байнгын/ нэвтрэх эрхийн бичгээр агуулах /хадгалах байр/-ыг онгойлгосон /хаасан/, дохиоллыг салгасан /залгасан/ гэж бичиж,**

түүнд агуулах /хадгалах байр/-ыг онгойлгосон /хаасан/ хүн, харуулын дарга нар гарын үсэг зурна.

Ямар нэг агуулах, /хадгалах байр/-ыг харуул халалцахаас өмнө хамгаалалтанд хүлээлгэж өгөөгүй байвал энэ тухай шинэ харуулын хуудсанд тэмдэглэн, шинэ, хуучин харуулын дарга гарын үсэг зурж, нэвтрэх эрхийн бичгийг шинэ харуулын даргад өгнө.

151. Агуулах, /хадгалах байр/-ыг нэг цаг хүртэл хугацаагаар онгойлговол харуулын дарга, цагийн манаачийг цэг дээр нь байлгана. Харин нэг цагаас илүү хугацаагаар онгойлговол харуулын дарга харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасны дагуу ажиллана.

Агуулах, /хадгалах байр/ онгорхой байх хугацаанд цагийн манаачийг буулгасан, харуулын цэгт буцааж гаргасан тухай харуулын дарга харуулын хуудсанд тэмдэглэнэ.

152. Харуулын хамгаалалтад байгаа тавиулан, агуулах, /хадгалах байр/-д энэ дүрмийн 149 дүгээр зүйлд заасан шаардлага хангаагүй хүнийг нэвтрүүлэхгүй.

СААТУУЛАХ БАЙРНЫ ХАРУУЛЫН ДАРГЫН ОНЦГОЙ ҮҮРЭГ

153. Саатуулах байрны харуулын дарга:

153.1. хууль, хяналтын байгууллагын тогтоол, магадлал, тусгаарлан саатуулах хуудсыг үндэслэн саатуулагдагчийг хүлээн авч, зохих өрөөнд тусгаарлах;

153.2. сахилгын зөрчил гаргасан, гэрчлэх баримт бичиггүй болон баримт бичгийн зөрчилтэй, түр саатуулах өрөөнд байгаа цэргийн алба хаагчийг цэргийн зохицуулагч, саатуулах байрны жижүүр /ангийн жижүүр/-ийн заавраар тусгаарлах;

153.3. согтууруулах ундаа, мансууруулах бодис, сэтгэцэд нөлөөлөх эм бэлдмэл хэрэглэсэн цэргийн алба хаагчийн эрүүл мэндэд нь хохирол учруулахгүйгээр эрүүлжүүлэх арга хэмжээ авах;

153.4. харуул халалцах үед өрөө бүрт байгаа саатуулагдагчийг саатуулах байрны дарга /ангийн жижүүр/-ын гарын үсэг бүхий нэрийн жагсаалтаар хуучин харуулын даргаас өөрийн биеэр хүлээж авах;

153.5. харуулын байрны үүдэнд зогсох түр цагийн манаачийг халалцуулахад хяналт тавих;

153.6. харуул халалцах үедээ тусгаарлах өрөөний хана, тааз, шал, цонх, тор, хаалганы түгжээ, цоожны бүтэн эсэхийг шалгах;

153.7. саатуулагдагчийн өглөөний үзлэг, оройн тооллогыг өрөө бүрээр өдөр тутам хийж, тэдэнд хориглосон зүйл байгаа эсэхийг шалгаж, өвчлөгсөдийн тухай саатуулах байрны дарга /ангийн жижүүр/-д илтгэх;

153.8. саатуулагдагчийн мөрдөх цагийн хуваарь, тэдний саатуулах журмын биелэлтэд хяналт тавих;

153.9. саатуулах өрөөний түлхүүрийг хадгалах;

153.10. шаардлагатай бол харгалзагч нарт туслуулахаар харуулын суугаа ээлжээс харуулчинг томилох;

153.11. саатуулагдагчийг зөвхөн саатуулах байрны дарга /ангийн жижүүр/-

ын зөвшөөрлөөр ажилд гаргах, халуун усанд оруулах, буцаж ирэхэд нь бүртгэж, тэдэнд хориглосон зүйл байгаа эсэхийг шалгах;

153.12. саатуулагдагсадын дунд хэрэг зөрчил гарвал ангийн жижүүрт яаралтай илтгэж, түүний заавраар ажиллах;

153.13. саатуулагдагсдад цаг тухайд нь хоол олгож байгаад хяналт тавих;

153.14. саатуулагдагчийн хүсэлт, санал гомдлыг хүлээн авч, саатуулан хорих байрны дарга /ангийн жижүүр/-д уламжлах үүрэгтэй.

154. Харуулын дарга /саатуулах байрны дарга/ саатуулах байранд гэнэтийн аюул, осол гарсан үед саатуулагдагсдыг аюулгүй газар гарган хамгаалалтыг зохион байгуулж, саатуулагдагчдыг эд хөрөнгийг авран хамгаалах ажилд оролцуулж, энэ тухай ангийн жижүүр саатуулах байрны даргад илтгэнэ.

ХАРУУЛЫН ДАРГЫН ТУСЛАГЧ

155. Харуулын даргын туслагч харуулын даргад захирагдана.

Харуулын даргын туслагч:

155.1. харуулын бие бүрэлдэхүүний үүрэг, харуулын дарга болон туслагчийн ажиллах зааврыг мэдэх;

155.2. харуул халалцах үед харуулын байр, түүний бүх тоног төхөөрөмж, эд хэрэгслийг товъёогийн дагуу хүлээж авах;

155.3. харуулын даргыг амарч байхад буюу эзгүйд түүний үүргийг гүйцэтгэх;

155.4. харуулын даргын тушаалаар ээлжийн харуулчдыг харуулын цэгт явуулах, цагийн манаач үүргээ хэрхэн биелүүлж байгааг шалгах;

155.5. харуулын даргын заавраар харуулын байрны үүдэнд зогсох түр цагийн манаачийн ээлж, дарааллыг тогтоож халалцуулах;

155.6. харуулын бие бүрэлдэхүүнийг цаг тухайд нь хооллуулах, байрны тоног төхөөрөмж, эд хэрэгслийг бүрэн бүтэн байлгах, харуулын байрны ариун цэвэр, дэг журамд хяналт тавих;

155.7. агуулах, /хадгалах байр/-ын түлхүүрийг олгох, лацыг түүний хэвтэй тулган хүлээж авах;

155.8. цагийн манаачийн үүрэг гүйцэтгэлтийг шалгахгаар ирсэн албан тушаалтныг харуулын даргын тушаалаар дагаж явах үүрэгтэй.

156. Саатуулах байрны харуулын даргын туслагч хорих өрөө болон саатуулагдагч нарын байдлыг хоногт 4-өөс цөөнгүй /шөнө 2/ удаа шалгана.

157. Харуулын дарга эмнэлэгт хүргэгдсэн, шархадсан, амь үрэгдсэн тохиолдолд түүний үүргийг гүйцэтгэж, энэ тухай ангийн жижүүрт яаралтай илтгэнэ.

МАНАА ХАЛАГЧ

158. Манаа халагч харуулын дарга, түүний туслагчид захирагдаж, зөвхөн тэдний тушаалыг биелүүлнэ.

Манаа халагч өөртөө захирагдсан цагийн манаачаар харуулын үүргийг сонор сэрэмжтэй гүйцэтгүүлэх, тэднийг цаг тухайд нь халалцуулах, харуулын цэгийг хүлээлцүүлэх ажлыг хариуцна.

159. Хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-д очих, цагийн манаачийг халалцуулах, харуулын байр руу буцах үед харуулчид болон хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-д халдсан довтолгоог няцаахын тулд манаа халагч зэвсэг

хэрэглэх, харуулын ээлжийн бүрэлдэхүүнээр зэвсэг хэрэглүүлэх эрхтэй.

160. Манаа халагч:

160.1. хариуцсан харуулын цэгийн тоо, байрлал, хил хязгаар, түүнд очих зам, хамгаалах нөхцөл /хянах, гал нээх боломж, хаалт хамгаалалт/, цэг бүрийн цагийн манаачийн онцгой үүргийг мэдэх;

160.2. хуучин манаа халагчаас лацны тэмдэг, хэв /ломбоны дардас/, цагийн манаачийн хамгаалах байгууламж /цэг/-ийг харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтийн дагуу хүлээн авч, харуулын даргад илтгэх;

160.3. харуулын цэгт харуулчдыг гаргахын өмнө тэдний үүргийн мэдлэг болон хориглох зүйлийг байранд орхисон эсэхийг шалгах;

160.4. харуулчдаар харуулын цэгт гарахын өмнө буу шалгах, харуулын цэгээс ирмэгц сум авах ажиллагааг өөрийн хяналтын дор хийлгэх /110, 111 дүгээр зүйл/;

160.5. ээлж бүрийг халалцуулсан тухай, харуулын цэгийн байдал, илэрсэн зөрчил дутагдал, тэдгээрийг арилгах талаар авсан арга хэмжээг харуулын даргад илтгэх;

160.6. харуулын даргын зөвшөөрлөөр, цагийн манаач нар харуулын үүргээ хэрхэн гүйцэтгэж байгааг шалгах үүрэгтэй.

Саатуулан хорих байрны харуулын манаа халагч дээрхээс гадна цагийн манаачийн харгалзаж байгаа саатуулагчдын тоог мэдэж байна.

161. Цагийн манаачийг харуулын цэгт гаргах, халалцуулах үед манаа халагч:

161.1. харуулын цэгийн байрлалын бүдүүвчид зааснаар цэгт очих, буцах журмыг мөрдөх;

161.2. хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-ийн байрлал, гэрэлтүүлэг, хашаа, нуувч бүтэн эсэхийг хуучин манаа халагчтай хамт шалгах;

161.3. цагийн манаач болон харуулын цэгт байгаа харуулчнаар харуулын цэгийг хүлээлцүүлэх, тавиулан, агуулах /хадгалах байр/-ын цоож, лац /ломбо/, тэдгээрийн цонх, тор, хаалга, хана бүтэн эсэх, хамгаалалтад байгаа техникийн тоо, холбоо, гэрэлтүүлэг, дохиолол, хамгаалалтын болон гал унтраах багаж хэрэгслийн, байдлыг биечлэн шалгах;

161.4. лацны тэмдгийг хэвтэй нь, ломбыг дардастай нь тулган шалгах;

161.5. хуучин цагийн манаачаас харуулын цэг дээр байхдаа ажигласан бүх зүйлийг асууж мэдэх;

161.6. харуулын цэгт шинээр гарсан цагийн манаачид, үүрэг гүйцэтгэхдээ юунд онцгой анхаарах, зэргэлдээ харуулын цэгийн байрлал, хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-ийн дөхөц газрын аюултай хэсэг, цэгт гадны хүн ойртохыг хориглосон хил заагийг газар дээр нь зааж өгөх, хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/, эсхүл зэргэлдээ харуулын цэг рүү халдах, гал гарах, түгшүүрийн дохио өгөгдсөн үед ажиллах, харуулын байртай холбоо барих журмыг цагийн манаач мэдэж байгаа эсэхийг шалгах үүрэгтэй.

Лацны тэмдэг, хэв /ломбоны дардас/-тэйгээ тохирохгүй байх, хамгаалж байгаа техник, зэвсэглэлийн тоо, харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд зааснаас зөрөх, түүнчлэн харуулын цэгийг хүлээн авах, хүлээлгэн өгөх үед ямар нэг дутагдал илэрвэл энэ дүрмийн 208 дугаар зүйлд зааснаар ажиллана.

162. Манаа халагч: Байлдааны тугийн харуулын цагийн манаачийг

халалцуулахдаа тугийн гэр /хорго/, лац бүтэн эсэхийг шалгаж, лацыг буулгасан хэвтэй нь тулгаж үзэх үүрэгтэй. Тугийн гэр /хорго/ буюу лацанд ямар нэгэн гэмтэл илэрвэл харуулын даргыг нэн даруй дуудаж энэ тухай илтгэнэ.

163. Тавиулан, агуулах /хадгалах байр/-ыг онгойлгох албан тушаалтанг ирэхэд манаа халагч /харуулчин/ түүнтэй хамт лацны тэмдгийн хэв /ломбоны дардас/-ийг шалгаж үзнэ. Хэрэв цагийн манаач харуулын цэгт үлдэх бол түүнд гүйцэтгэх үүргийг нь тодотгоно.

Агуулах /хадгалах байр/-д орох зөвшөөрөл олгохдоо харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан шаардлагыг биелүүлнэ.

164. Тавиулан, агуулах /хадгалах байр/, машины ил зогсоолд хүн нэвтэрсэн үед манаа халагч цагийн манаачийг халалцуулахдаа харуулын цэгт нэвтрүүлсэн албан тушаалтнуудын тухай гарч байгаа цагийн манаачид мэдэгдэнэ.

Тавиулан, агуулах /хадгалах байр/-ыг хаасны дараа манаа халагч /харуулчин/ хамгаалалтад хүлээлгэн өгөх албан тушаалтныг байлцуулан лац, ломбо, байгууламжийн бүрэн бүтэн байдлыг шалгана. Зогсоолд байгаа зэвсэг техникийг хамгаалалтад хүлээн авахдаа тэдгээрийн тоо, лац, ломбыг хэв дардастай нь тулгаж шалгана.

165. Харуулын дарга, түүний туслагч эмнэлэгт хүргэгдсэн, шархадсан, амь үрэгдсэн тохиолдолд харуулын даргын үүргийг нэгдүгээр манаахалагч түр гүйцэтгэнэ.

ЦАГИЙН МАНААЧ

166. Цагийн манаачид хэн ч халдах ёсгүй.

Цагийн манаачийн халдашгүй эрх нь:

166.1. тэр зөвхөн харуулын дарга, түүний туслагч, өөрийн манаа халагчид захирагддаг;

166.2. цагийн манаачийн албан үүргийнхээ дагуу тавьсан шаардлагыг хүн бүхэн үг дуугүй биелүүлдэгт;

166.3. Монгол Улсын хууль болон энэ дүрэмд заасан тохиолдолд зэвсэг хэрэглэх эрхийг түүнд олгосон байдагт оршино.

167. Цагийн манаачийг халах, буулгах эрхийг зөвхөн харуулын дарга, түүний туслагч, цагийн манаачийг захирсан манаа халагч эдэлнэ.

Харуулын дарга, түүний туслагч болон манаа халагч амь үрэгдсэн буюу үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй болсон үед цагийн манаачийг халах, буулгах ажиллагааг ангийн жижүүр ба ротын захирагчийг байлцуулан гүйцэтгэнэ.

168. Шинэ харуулчин харуулын цэгийг хүлээн авахдаа манаа халагч /харуулын дарга буюу түүний туслагч/, буух цагийн манаачийг байлцуулан харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтийн дагуу хамгаалалтад авах бүх зүйл бүрэн бүтэн эсэхийг өөрийн биеэр шалгана.

Цагийн манаач:

168.1. харуулын цэг дээр зогсох үедээ сонор сэрэмжтэй байж, тэвчээртэй хориглон хамгаалах;

168.2. албан үүргээ гүйцэтгэхдээ хориглон хамгаалахаар даалгасан байгууламж /цэг/, харуулын цэгт хяналт үйлдэхээс өөр зүйлд анхаарлаа сарниулахгүй байх;

168.3. харуулын цэг дээр зогсож байхдаа зэвсгээ бусдад, түүний дотор

ангийн жижүүр, харуулын дарга, түүний туслагч, өөрийн манаа халагчид шилжүүлэхгүй биедээ авч байх;

168.4. байгууламж /цэг/-ийг тогтоосон замаар шалгаж явахдаа харуулын цэгийн дөхөц газар, хашааг анхааралтай ажиглах, харуулын дарга, түүний туслагчид албан үүргийнхээ гүйцэтгэлийн тухай холбооны хэрэгслээр илтгэх;

168.5. амь биед аюул учирсан ч харуулын цэгээс буулгах хүртэл цэгээ орхихгүй хамгаалж байх;

168.6. харуулын цэг дээр үүрэг гүйцэтгэхдээ энэ дүрмийн 110 дугаар зүйлд зааснаар буугаа сумлан зэвсэг хэрэглэхэд бэлэн байх;

168.7. харуулын дарга, түүний туслагч, өөрийн манаа халагч болон тэднийг дагалдан яваа хүмүүсээс бусдыг харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан зайнаас дотогш нэвтрүүлэхгүй байх;

168.8. харуул хүргэх тээврийн хэрэгслийн зорчих зам, явах хуваарь, тэдгээрийн таних тэмдэг, дохиог мэдэж байх;

168.9. харуулын цэг байгууламж /цэг/-д байгаа хөдөлгөөнт камерын дэлгэц, дуран, шөнийн хараа хэрэгсэл, дохионы пуужин, гал унтраах багаж хэрэгслийг хэрэглэж чаддаг байх;

168.10. өөрийн болон зэргэлдээ харуулын цэг дээр аливаа зөрчил гарах, тусламж шаардлагатай үед харуулын даргыг дуудах;

168.11. харуулын цэгийн нохой хуцахыг сонсмогц, энэ тухай тогтоосон дохио, холбооны хэрэгслээр харуулын байранд мэдэгдэх үүрэгтэй.

169. Цагийн манаач харуулын цэг дээр жадтай буутай /эвхдэг мөрлөгчтэй автоматын хутган жадыг гэрт нь хийж бүсэндээ зүүсэн/ байна. Бууг өдөр шөнийн цагт босоо байдлаас буудахад бэлнээр /9 дүгээр хавсралт/, өдрийн цагт **“Оосорт”**, эсхүл босоо байдлаас буудахад бэлнээр барьж үүрэг гүйцэтгэнэ. Байлдааны тугийн харуулын цэг дээр модон мөрлөгчтэй автоматыг **“Оосорт”**, эвхдэг мөрлөгчтэй автоматыг **“Цээжинд”** авч зогсоно. Цэнэглэсэн хүхээг /хавчаар/-тэй цүнхийг товчилсон байна. Гар бууг гэрэнд нь хийж товчлоод бүсэндээ зүүнэ.

Гал унтраах, бусад гэнэтийн аюултай тэмцэх үед бууг **“Нуруунд”** авахыг зөвшөөрнө.

170. **Цагийн манаачид унтах, удаан суух, юм налах, идэж, тамхи татах, ном сонин унших, бичих, дуулах, ярих, аливаа зүйлийг хүнд өгөх, авах, шаардлагагүй үед сумны байранд сум оруулахыг тус тус хориглоно.**

Цагийн манаач зөвхөн харуулын дарга, түүний туслагч, өөрийн манаа халагч болон шалгахаар ирсэн хүний асуултад хариулна.

171. Цагийн манаач өөрт буюу хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-д илтэд халдан довтолсон тохиолдолд урьдчилан анхааруулалгүй зэвсэг хэрэглэх эрхтэй.

172. Цагийн манаач харуулын дарга, түүний туслагч, өөрийн манаа халагч, тэднийг дагалдан яваа хүмүүсээс бусад бүх хүнийг харуулын цэг буюу заагч тэмдэг бүхий хориотой заагт ойртох үед **“Зогс”, “Буцаад”, эсхүл “Зогс, баруун /зүүн/ талаар тойр”** гэж чанга дуугаар шаардана.

Уг этгээд шаардлагыг биелүүлэхгүй, харуулын цэг буюу хориотой заагт ойртон ирвэл цагийн манаач **“Зогс буудлаа”** гэж чанга дуугаар анхааруулаад, харуулын дарга эсхүл манаа халагчийг нэн даруй дуудна. Хэрэв зөрчигч энэ

шаардлагыг биелүүлэхгүй байвал цагийн манаач сумны байранд сум оруулж дээш буудан анхааруулна. Зөрчигч этгээд энэ шаардлага, анхааруулгыг биелүүлээгүй дараах тохиолдолд **цагийн манаач зэвсэг хэрэглэх** эрхтэй:

172.1. хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-д хүч хэрэглэн халдах;

172.2. цагийн манаачид халдах;

172.3. цагийн манаачийн анхааруулгыг эс биелүүлбэл;

172.4. араатан амьтнаас өөрийгөө хамгаалахын тулд.

173. Хязгаартай харагдах нөхцөлд харуулын цэг буюу хориотой заагт дөхөж яваа хүн харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан зайд танигдахгүй байвал цагийн манаач **“Зогс, хэн бэ!”** гэж чанга дуугаар асууж тэр хүнийг зогсооно. Хэрэв хариу өгөхгүй бол **“Зогс буудлаа!”** гэж анхааруулаад, зөрчигчийг зогсооно. Зөрчигчийн тухай тогтоосон дохио, холбооны хэрэгслээр харуулын байр руу мэдэгдэж, анхаарлаа сулруулалгүй хариуцсан байгууламж /цэг/-аа хамгаалахын зэрэгцээ зөрчигчийн байдалд хяналт тавина.

Хэрэв зөрчигч уг шаардлагыг биелүүлэхгүй байгууламж /цэг/-д нэвтрэхийг оролдвол 171, 172 дугаар зүйлд зааснаар зэвсэг хэрэглэнэ.

Цагийн манаачийн асуултад **“Харуулын дарга** /харуулын даргын туслагч, манаа халагч/” гэж хариулбал **“Харуулын дарга/** харуулын даргын туслагч, манаа халагч/ **над уруу, бусад нь байрандаа”** гэж командлана. Шөнө буюу хязгаартай үзэгдэх нөхцөлд харуулын дарга /харуулын даргын туслагч, манаа халагч/-ыг нүүрээ гэрэлтүүлэхийг шаардана. Хариу өгсөн хүн үнэхээр харуулын дарга /харуулын даргын туслагч, манаа халагч/ мөн бол түүнийг 2-3 алхам зайд ирэхэд илтгэнэ.

Харин өөрийгөө харуулын дарга /харуулын даргын туслагч, манаа халагч/ гэж нэрлэгч нь танихгүй хүн байвал, эсхүл хамт яваа хүмүүс нь цагийн манаачийн **“Байрандаа”** командыг эс биелүүлбэл цагийн манаач **“Зогс, буудлаа”** гэж тэдэнд урьдчилан анхааруулна. Команд, шаардлагыг биелүүлээгүй тохиолдолд цагийн манаач дүрэмд зааснаар зэвсэг хэрэглэнэ.

174. Галын аюултай эд хэрэгсэл бүхий агуулах /хадгалах байр/-ын цагийн манаач нь дээрхээс гадна харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан зайнаас дотогш, хамгаалж байгаа байгууламж /цэг/-ийн ойролцоо тамхи татах, гал түлэх, буудлага хийх, түүнчлэн хүснэгтэд заагаагүй гэрэлтүүлэх хэрэгсэл ашиглах явдлыг гаргуулахгүй байх үүрэгтэй.

175. **Сахилгын саатуулах байрны цагийн манаач нь:**

175.1. харуулын цэгт гарахдаа саатуулах байрны цоож түгжээ, цонхны бүрэн бүтэн байдлыг шалгах;

175.2. харуулын дарга, түүний туслагч буюу өөрийн манаа халагч, саатуулан хорих байрны даргаас биечлэн өгсөн зөвшөөрөлгүйгээр саатуулагдагчдыг өрөөнөөс нь гаргахгүй, тийш нь хэнийг ч оруулахгүй байх;

175.3. саатуулагдагсадтай ярихгүй, тэдэнд юм дамжуулахгүй, тэднээс юм авахгүй байх;

175.4. саатуулагдагч харгалзагчийг дуудах, хүсэлт гаргах буюу шаардлагыг нь биелүүлэхгүй байвал харуулын дарга, түүний туслагч, манаа халагчид илтгэх;

175.5. саатуулагдагч оргож зугтвал **“Зогс буудлаа!”** гэж урьдчилан анхааруулж дээш нь буудах, харин энэ шаардлагыг үл биелүүлбэл зэвсэг

хэрэглэх эрхтэй.

Саатуулагдагсадыг тээвэрлэх, саатуулан хорих байрнаас гадагш авч явах үед тэднийг харгалзах цагийн манаачийн үүргийг томилогдсон харуулчин гүйцэтгэнэ. Тэр нь саатуулагдагсадыг зохих журмын дагуу харгалзана.

176. Харуулын байрны үүдний цагийн манаач харуулын байрыг хориглон хамгаалахаас гадна харуулыг захирдаг албан тушаалтан харуул гаргасан рот /салаа/-ын захирагч нараас бусад хэнийг ч харуулын байранд нэвтрүүлэхгүй байх үүрэгтэй. Дээрх хүмүүсийн ирж явааг хармагц, цагийн манаач тогтоосон дохиогоор харуулын даргад мэдэгдэж, тэднийг харуулын байранд саадгүй нэвтрүүлнэ. Харуулын байр руу ойртож ирсэн бусад бүх хүнийг харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд дурдсан зайд зогсоож, харуулын дарга, түүний туслагчийг дуудна

Цагийн манаач харуулын байр руу ирж яваа хүмүүсийг хязгаартай харагдах нөхцөлд, харуулын цэгийн бүрдлийн хүснэгтэд заасан зайд танихгүй байвал “Зогс” гэж чанга дуугарч зогсоогоод, харуулын дарга /түүний туслагч/, манаа халагчийг дуудна.

Цагийн манаач харуулын байрны ойролцоо гарсан хэрэг зөрчил, үүргээ гүйцэтгэхэд нь саад учруулж болохуйц аливаа зүйл, түүнчлэн бусад цагийн манаачаас өгсөн дохиог сонссон тухайгаа харуулын дарга буюу түүний туслагчид нэн даруй мэдэгдэнэ.

ТЭЭВРИЙН ХЭРЭГСЛИЙН ЖОЛООЧ

177. Тээврийн хэрэгслийн жолооч харуулын дарга, түүний туслагчид захирагдаж, харуулын бие бүрэлдэхүүнийг яаралтай тээвэрлэхэд тээврийн хэрэгслээ байнга бэлэн байлгана.

Тээврийн хэрэгслийн жолооч:

177.1. тээврийн хэрэгслийг ажилд бэлэн байлгах;

177.2. харуулын дарга, түүний туслагчийн тушаалаар цагийн манаачийн үүрэг гүйцэтгэлийг шалгах хүмүүс, ээлжийн харуулчдыг харуулын цэгийн байрлалын бүдүүвчид заасан замаар харуулын цэгт хүргэх, авчрах;

177.3. харуулын цэг рүү очих, буцах үед манаа халагчийн командыг биелүүлэх;

177.4. тээврийн хэрэгслийг заасан зогсоолд зогсоох;

177.5. тээврийн хэрэгслийн жолоог бусдад шилжүүлэхгүй байх үүрэгтэй.

ХАРГАЛЗАГЧ

178. Харгалзагч нь саатуулагдагчдыг дагалдан явж, тэдний сахилга дэг журмыг хариуцаж, харуулын дарга, түүний туслагчид захирагдана.

Харгалзагч:

178.1. харуулын дарга, түүний туслагч /саатуулах байрны дарга/-ийн тушаалаар өглөө, орой саатуулагдагч нарыг бие засуулах, гар нүүрийг нь угаалгах, сахилгаас гаргах, гадна ажил хийлгэх, түүнчлэн тусгаарлах өрөө, байрыг цэвэрлэх үед бууг **“Оосорт”** бусад тохиолдолд буудахад бэлнээр авч явах;

178.2. харгалзаж байгаа саатуулагдагчдыг хүнтэй уулзуулахгүй байх үүрэгтэй.

Саатуулагдагч оргож зугтвал **“Зогс буудлаа!”** гэж урьдчилан анхааруулаад дээш нь буудна. Хэрэв шаардлагыг үл биелүүлбэл зэвсэг хэрэглэх эрхтэй.

Саатуулагдагч нартай ярих, тэдэнд ямар нэгэн зүйл дамжуулах, тэднээс юм авах, тэрчлэн бусад хэлбэрээр албан үүрэгтээ хайнга хандахыг хориглоно.

Харгалзагч саатуулагдагч нарыг харгалзаж явах үедээ тэднийг нэгийн цуваагаар жагсааж, ард нь 2-3 алхам зайтай зүүн /баруун/ талд нь явна.